

คำชี้แจง

เอกสารนี้เกิดขึ้นจากความร่วมแรงของอาสาสมัคร ที่ร่วมกันถอดเสียงและตรวจทานในเบื้องต้น ซึ่งบางส่วนยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ตรงตามเสียงที่ ท่านพุทธทาสภิกขุได้บรรยายไว้

ด้วยคุณค่าแห่งธรรมและงานที่ร่วมกันทำในครั้งนี้ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ได้พิจารณาเห็นว่างานธรรมในรูปแบบเอกสารทั้งหมดนี้ แม้จะยังไม่ได้ตรวจทานแก้ไขเนื้อหาอย่างถึงที่สุด แต่ก็ควรที่จะนำออกเผยแพร่ให้กว้างขวาง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจใฝ่ธรรม จะได้มีข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมควบคู่กับเสียงธรรม โดยพร้อมกันนี้ทางทีมงานจะดำเนินการตรวจทานแก้ไขเนื้อหาทางถอดเสียงทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อให้ธรรมที่เผยแพร่มีความถูกต้องและสมบูรณ์

เอกสารนี้ไม่สงวนสิทธิ์สำหรับการเผยแพร่เป็นธรรมทาน หากพบข้อควรแก้ไขปรับปรุงสามารถแจ้งมาได้ที่ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญตามที่อยู่ติดต่อด้านล่างนี้

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ ถนน นิคมรณไฟสาย ๒ แขวง/เขต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๓๖-๒๙๐๐ E-Mail: archives@bia.or.th

รหัส	6615291205000	รายชื่อ	ปาฐกถาเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
วันที่แสดง	05/12/2529	ชื่อเรื่อง/ชุด	
ผู้ถอด	ศิริพร โรจนการวิจิตร	ผู้ตรวจทาน	ปริภา เศรษฐอร่าม

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย โอกาสพิเศษแห่งการเฉลิมพระชนมพรรษา ได้เวียนมาครบรอบเข้าอีกรอบหนึ่งแล้ว เป็นวันที่มีความหมายจัดไว้เป็นพิเศษสำหรับบุคคลผู้ครบรอบ และญาติมิตรสหายทั้งหลาย ผู้หวังดี จะต้องมีการจัดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์พิเศษขึ้นมาเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี สำหรับประชาชนชาวไทย ในระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ก็มีเรื่องที่จะต้องทำความเข้าใจ และปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์ ด้วยความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คำว่าระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนี้ คือ ความหมายสำคัญ คำว่าประมุข ๆ ก็แปลว่าผู้นำ คำว่า ประ แปลว่าทั้งหมดทั้งสิ้น คำว่ามุขะ แปลว่าหน้า อยู่ข้างหน้าทั้งหมดทั้งสิ้น ก็หมายความว่า เป็นผู้นำหน้า เรามีระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำ ก็จะได้พิจารณากันเป็นพิเศษว่ามีการนำอย่างไร แล้วจะทำให้สำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมายนั้น ได้อย่างไร แต่ในขั้นนี้ก็จะได้พิจารณากันถึงคำว่าผู้นำ จะต้องพิจารณาไปถึงคำว่ากรนำ ผู้นำมีหน้าที่ในการนำ

ที่นี้การนำนั้นมีอย่างไรบ้าง ก็พอจะจำแนกออกไปได้ว่า มีการนำฝ่ายวัตถุ อย่างหนึ่ง มีการนำฝ่ายจิตใจ ประการหนึ่ง มีการนำฝ่ายสติปัญญา อีกอย่างหนึ่ง รวมเป็นสามอย่างด้วยกันดังนี้ ฉะนั้นนำในฝ่ายวัตถุนั้นก็หมายถึงการนำในการดำรงชีวิต การจัดการกระทำในปัจจุบันซึ่งเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต อย่างนี้เรียกว่านำในฝ่ายวัตถุ เป็นการจัดให้วัตถุนั้น ๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง อย่างสะดวก อย่างถูกสมบูรณ์ อย่างสมบูรณ์ สำเร็จประโยชน์ ส่วนการนำในทางฝ่ายจิตนั้น หมายถึงความมีจิตเข้มแข็ง หรือความเข้มแข็งแห่งจิต ในการที่จะดำรงชีวิต ในการที่จะดำรงชาติ ก็ต้องมีความถูกต้องทางฝ่ายจิตเช่นเดียวกัน อย่างเพียงพอ เป็นการฝึกฝนกำลังจิต เป็นการให้กำลังจิต เป็นการใช้กำลังจิต ให้มันถูกต้อง และเพียงพอในการดำรงชีวิต หรือการดำรงชาติ

ที่นี้การนำฝ่ายวิญญาณนี้หมายถึงทางสติปัญญา มีสติปัญญาอันถูกต้องแก่เหตุการณ์นั้น ๆ และมีมากพอ คือ สมบูรณ์ เรียกว่าทั้งถูกต้อง ทั้งครบถ้วนในการที่จะอยู่เหนือปัญหา ใช้คำว่าอยู่เหนือปัญหาก็แล้วกัน ปัญหา เป็นสิ่งที่เราทนไม่ได้ มันเป็นการนำมาซึ่งความทุกข์ ความยุ่งยากลำบากนา ๆ ประการ ทำให้ทนอยู่ไม่ได้ ต่อเมื่อปราศจากปัญหา ก็ไม่ต้องมีการทน เดียวนี้เรามีสติปัญญาที่จะดำเนินกิจการทุกอย่างทุกประการให้อยู่เหนือปัญหา ถ้ามีการนำครบถ้วนทั้ง 3 ประการ คือ ทางฝ่ายวัตถุ ทางฝ่ายจิต และทางฝ่ายวิญญาณดังนี้แล้ว ย่อมจะสำเร็จประโยชน์เต็มที่ ในการที่เรามีพระประมุขเป็นผู้นำนี้ยังจะต้องพิจารณากันต่อไปว่า ในการนำนั้น ๆ มีลักษณะอาการอย่างไร พอที่จะจำแนกออกเป็นอย่าง ๆ เพื่อแยกแ่งการสังเกต ศึกษาเข้าใจ และประพฤติ ปฏิบัติ ในที่นี้ก็จะได้แยกออกเป็นอย่าง ๆ ให้เห็นความหมายอันแท้จริงในการนำ

ข้อแรกที่สุดจะระบุไปในการเป็นจุดศูนย์กลาง กำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา ก่อนสิ่งอื่นทั้งหมด ผู้นำนั้นเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นจุดศูนย์กลาง รวมอะไร รวมกำลัง กำลังอะไร กำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา กำลังทางวัตถุ หรือทางกายนั้นก็มืออยู่อย่างกระจัดกระจาย จะต้องควบคุมให้รวมกัน กำลังกันอย่างเป็นระเบียบให้ สำเร็จประโยชน์เป็นกำลังทางกาย กำลังทางใจ ก็คือรวมกำลังใจ รวมกำลังใจ ระดมไปยังจุดหมายที่สำคัญ แก้ไข ปัญหา นั้น ๆ ให้สำเร็จประโยชน์ สติปัญญารอบรู้ในเหตุผลรอบด้าน ก็จะต้องมีการรวมกันแห่งกำลังสติปัญญา เพื่อว่าจะได้เพียงพอในการที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ อันมีอยู่อย่างไร จึงกล่าวได้ว่าในข้อแรกนั้น จะต้องเป็นจุดศูนย์กลาง รวมของกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา

ที่นี้ความหมายที่สองของการนำ ก็คือเป็นศูนย์ประสานความแตกแยก ใคร ๆ ก็เข้าใจได้ว่า ถ้ามีการแตกแยก มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์อะไรทำอะไรไม่ได้ ไม่มีกำลัง ไม่มีอำนาจ ไม่มีความสามารถ จะต้องมีความ รวมกำลังกัน ไม่มีการแตกแยก ผู้เป็นประมุข ก็เป็นศูนย์กลางไม่ให้เกิดการแตกแยกขึ้นมา หรือว่าถ้ามันมีการแตกแยกออกไปแล้ว ก็เป็นศูนย์กลางที่ให้มันกลับรวมกันเข้ามาอีก เรียกว่าเป็นจุดศูนย์กลางไม่ให้เกิดการแตกแยก ถ้าเกิดการแตกแยกแล้วก็กลับมาประสานกันได้ดังเดิม ความเป็นจุดศูนย์กลางแห่งความแตกแยก แห่งความ ประสานไม่ให้แตกแยกนี้เป็นจุดสำคัญอย่างยิ่ง อย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน

ข้อที่สาม เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของวัฒนธรรม คำว่าวัฒนธรรมนี้เรา หมายถึงสิ่งที่สร้างความเจริญ ไม่ใช่ความมากอย่างเพื่อเจ้อ มากมายอย่างเพื่อเจ้อ อย่างนั้นมันเป็นการกรงูรัง มากกว่าที่จะเป็นความเจริญ ให้มีความเจริญอย่างถูกต้อง พอเหมาะพอดีสมแก่สถานการณ์ เรียกว่าเป็นความ

เจริญ การพัฒนาอศยวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมพื้นฐานทางจิตใจ พื้นฐานของประชาชนแห่งชาติ นั้น ๆ ให้มีอยู่อย่างครบถ้วนถูกต้องเพียงพอไม่ขาดตกบกพร่อง อย่างเรามีวัฒนธรรมไทยเนื่องมาแต่พุทธศาสนา มีหลักการว่าเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย แก่กันและกัน ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ไม่มีความเห็นแก่ตัว แต่มีความเห็นแก่ธรรมะ หรือความถูกต้อง และเห็นแก่ผู้อื่น เห็นแก่คนทั้งหมด รวมทั้งตัวเองด้วยอย่างนี้ก็ยังได้ แต่ว่าเห็นแก่ความถูกต้องนั้นแหละเป็นหลักสำคัญ ถ้าเห็นแก่ความถูกต้องแล้วมันก็จะเห็นแก่ตน และแก่ผู้อื่นอย่างถูกต้อง ความเห็นแก่ตัวนั้นมันเป็นความเห็นที่ไม่ถูกต้องแต่อย่างมีความเห็นแก่ตัวที่อาจจะทำให้ถูกต้อง คือไม่เป็นอันตรายแก่ใคร ๆ นี่เป็นความเห็นแก่ตัวอย่างถูกต้องซึ่งเราก็ไม่ค่อยจะได้ใช้กันในความหมายนี้ โดยมากถ้าพูดว่าเห็นแก่ตัว มันก็คือเอาเปรียบผู้อื่น **เรามีวัฒนธรรมเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย คนมั่งมีรักคนยากจนได้ คนยากจนรักคนมั่งมีได้** อยู่กันได้เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายกันได้ นี่เป็นวัฒนธรรมอย่างยิ่ง ที่เคยช่วยประเทศชาติหรือชนชาติไทยตลอดมา

ข้อต่อไป ความหมายของการนำ คือ เป็นจุดศูนย์กลางในการต่อสู้อุปสรรค ศัตรู อุปสรรค กับศัตรู ก็มี ความหมายคล้ายกัน เพียงแต่ว่าหนักเบาต่างกัน อุปสรรคเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ กว่าสิ่งที่เรียกว่าศัตรู แต่ก็ เป็นเครื่องขีดขวางอย่างเดียวกัน ศัตรูทางวัตถุก็มี ทางนามธรรมก็มี คือทางวัตถุภายนอกเป็นบุคคลก็มี ทางนามธรรม เป็นกิเลส เป็นความโง่ เป็นความต่ำทรามแห่งจิตใจของแต่ละคนนี่ก็เป็นศัตรู เรียกว่าศัตรูนี้มีทั้งทางวัตถุ และทางนามธรรม และมีทั้งทางภายนอก และภายใน การมีจุดศูนย์กลางในการต่อสู้อุปสรรคศัตรูนี้ก็มีความสำคัญมาก ไม่มีศัตรู ก็หมายความว่าประสบความสำเร็จราบรื่นไปด้วยดี มีการศึกษาอย่างเพียงพอ มีการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ทั้งในแง่ของโลภียะ ทั้งในแง่ของโลกุตระ เรามีเพียงพอมากถึงขนาดนั้นในการต่อสู้อุปสรรคศัตรู

ที่นี้ดูในข้อต่อไป พระผู้เป็นประมุข มีความหมายในการนำ คือ เป็นจุดศูนย์กลางของการพิทักษ์พระศาสนา อย่างที่เราใช้คำว่า ศาสนูปถัมภก ผู้อุปถัมภ์พระศาสนา สิ่งที่เราเรียกว่าศาสนานี้ต้องเป็นคู่กันกับมนุษย์ คือเป็นหลักเกณฑ์ดำเนินปฏิบัติในด้านจิตใจ ที่สูงขึ้นไปกว่าทางร่างกาย แม้ทางร่างกายจะถูกต้อง ถ้าทางจิตใจไม่ถูกต้องมันอยู่ไม่ได้ คนเราจะต้องมีความถูกต้องทั้งทางกาย และทางจิตใจ ทางจิตใจ ก็คือสิ่งที่เรียกว่าถูกต้องตามหลักธรรมะในพระศาสนา พระประมุขแห่งประเทศไทย มีขนบธรรมเนียมประเพณีสืบมาในการอุปถัมภ์พระศาสนาได้ชื่อว่า ศาสนูปถัมภก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาประจำชาติ คือ ศาสนาพุทธ ที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็มีการสนับสนุนในการทำสังคายนา ชำระพระศาสนาในส่วนปริยัตินี้ก็อย่างหนึ่ง แล้วก็มีความมุ่งหมายที่จะชำระพระศาสนาในส่วนปฏิบัติ พระราชา มหากษัตริย์ได้ร่วมมือกันกับพระเถรานุเถระ พระเถระผู้ร่วมมือกับพระราชาใน

การทำสังคายนาเกี่ยวกับการปฏิบัติก็มีอยู่เป็นอันมาก และได้นามโดยเฉพาะขึ้นมาว่า พระราชาคณะ พระราชาคณะ ซึ่งเรามักจะเรียกกันง่าย ๆ ว่าเจ้าคุณ ๆ ราชาคณะ ก็แปลว่า คณะของพระราชา คือ พระสงฆ์ที่ร่วมมือกันกับพระราชาในการชำระสะสางพระศาสนา ควบคุมการปฏิบัติของพุทธบริษัทให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ลำพังพระราชาพระองค์เดียวมันเหลือกำลัง เรียกภาษาธรรมคาก็ว่าเหลือมือ ต้องมีผู้ช่วยร่วมมือ ยิ่งเป็นกิจกรรมทางฝ่ายศาสนาแล้ว มันก็ยิ่งยากมีข้อปลีกย่อยลึกซึ้งซับซ้อน ต้องมีผู้ที่มีความรู้ถูกต้อง และเชี่ยวชาญ จึงได้อาศัยพระสงฆ์ผู้มีความรู้สติปัญญาเชี่ยวชาญในเรื่องของพระธรรมวินัย เข้าร่วมมือกับพระราชมหากษัตริย์ จนได้นามใหม่ว่า พระราชาคณะ เป็นคณะของพระราชา รับภาระหน้าที่ในการที่จะดูแลจัดการพระศาสนา ให้เป็นไปตามพระพุทธรประสงค์ และเป็นไปตามพระราชประสงค์ หรือความประสงค์ของประเทศชาติ เพื่อความสุขสงบ

แม้ที่สุดแต่ว่าเรื่อง(นาที่ที่17.06)นวรรคทั้งหลาย เช่น การก่อสร้างสิ่งสำคัญในวัดวาอาราม ก็ได้อาศัยพระราชาคณะ เป็นผู้ควบคุมดูแลประสานงานกันกับพระราชประสงค์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องด้วยดี นี่เป็นพระราชาคณะ มีพระราชาคณะเป็นเจ้าหน้าที่ ช่วยกันพิทักษ์พระศาสนา ทั้งในแง่ของปริยัติ ทั้งในแง่ของปฏิบัติ ส่วนในแง่ของปฏิเวชนั้นไม่ต้องพูดถึงก็ได้ ถ้ามันมีความถูกต้องในแง่ของปฏิบัติแล้ว ผล คือ ปฏิเวษก็ย่อมจะมีเป็นธรรมดา เมื่อเป็นดังนี้ พระศาสนาก็เป็นอยู่อย่างถูกต้อง ผ่องใส ทั้งในส่วนปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวษ พระมหากษัตริย์ผู้เป็นองค์ประมุข มีหน้าที่พิทักษ์พระศาสนาอย่างกว้างไกลเห็นปานนี้ เพื่อความตั้งอยู่อย่างมั่นคงของพระศาสนา เป็นที่พึ่งของประชาชน และชาวโลกทั่ว ๆ ไป

ทีนี้ก็จะต้องมองดูต่อไป ในการเป็นประมุข เป็นพระประมุข หรือเป็นผู้นำอย่างยิ่ง ก็โดยที่ทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์รวมของการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน อันนี้ก็มียอดการสากลที่จะพิทักษ์สิทธิมนุษยชน แต่เราก็มามองดูในวงแคบว่าในประเทศหนึ่ง ๆ ก็มีการปกครองระบบที่สมบูรณ์ ก็มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ก็มีหน้าที่ที่จะพิทักษ์สิทธิมนุษยชน ความมีสิทธิถูกต้องเสมอหน้าโดยสมบูรณ์นี้ เป็นรากฐานของมนุษยชาติ คือ เป็นรากฐานของการดำรงอยู่ได้ของมนุษย์ มนุษย์ยังมีสติปัญญามากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งมองเห็นสิทธิ และหน้าที่ที่ถูกต้อง และยุติธรรมของตนมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น ดังนั้นมนุษยชาติในโลกนี้ยิ่งเจริญขึ้นมากเท่าไร ก็ต้องยิ่งจะมีการพิทักษ์สิทธิของมนุษยชนมากขึ้นเพียงนั้น จึงจะอยู่กันได้อย่างเป็นผาสุก มีพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขเป็นผู้นำซึ่งมีหน้าที่ที่จะดูแลสิทธิมนุษยชน คอยสอดส่องให้สิทธิมนุษยชนเป็นไปอย่างน่าพอใจ อย่างน่าชื่นใจ อย่างไม่มีอาการที่มองดูแล้วสลด สังเวช มันก็เป็นความพอใจ เป็นสุขในด้านลึกของจิตใจด้วยกันทุกถ้วนหน้า รากฐานของมนุษยชาติอยู่ที่สิทธิของมนุษยชนได้เป็นไปอย่างไม่ผิดพลาด เป็นไปอย่างถูกต้อง สมแก่ความเป็นมนุษย์

อันนี้ก็มีส่วนสำคัญ แม้ในประเทศชาติหนึ่ง ๆ ก็ต้องมีการดูแลให้สิทธิของมนุษยชนเป็นไปอย่าง ไม่ถูก
กระทบกระเทือน ไม่ถูกครอบงำย่ำยี แต่ให้มันเป็นไปอย่างสมบูรณ์ อย่างสมบูรณ์ มีสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์
โดยเสมอหน้ากัน

ทีนี้ก็จะคู่ต่อไปถึงความเป็นผู้ นำ มีความหมายเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการเสียดล การเสียดลนี้เป็นสิ่งที่
ต้องมี ถ้าไม่มีการเสียดลก็จะไม่มีผลดีอันใดเกิดขึ้น เรียกว่าทุกอย่างมันอยู่ที่การเสียดล คือ การลงทุน ถ้าพูด
อย่างภาษาธรรมชาติ ก็ต้องว่ามันมีเหตุ มีปัจจัยแห่งความถูกต้อง แห่งความเจริญ แห่งความสุขสมบูรณ์ ส่วนนั้น
แหละเป็นการเสียดล ในการจัดให้มีเหตุปัจจัยอย่างถูกต้อง อย่างสมบูรณ์นั้นแหละเป็นการเสียดล พระผู้เป็น
ประมุข เป็นผู้ นำในการเสียดล เป็นจุดศูนย์รวมในการเสียดล ดังที่เราจะเห็นได้ทั่ว ๆ ไปในบัดนี้ว่า มีการ
เสียดลกันอย่างพร้อมหน้าทั่วประเทศ และผ่านทางองค์พระประมุข เสียดลผ่านทางองค์พระประมุข พระ
ประมุขเป็นจุดศูนย์รวมของการเสียดล เพื่อว่าจะได้เป็นการเสียดลที่ถูกต้อง ที่รัดกุม ที่ไม่รั่วไหล ที่ไม่สูญ
เปล่า เป็นการเสียดลที่มีผลงอกงามเต็มที่ตามความมุ่งหมายโดยแท้จริง

เฮ้อ, คู่ต่อไป ทรงเป็นศูนย์การดำรงอยู่แห่งชาติ อย่างมั่นคง มันต้องมีชาติ ถ้าไม่มีชาติมันอยู่ไม่ได้ นี่ไม่
ต้องอธิบายกันแล้ว ทุกคนก็ได้ยินได้ฟังมาากแล้วตั้งแต่เป็นเด็กว่า เราอยู่ไม่ได้โดยไม่มีชาติ จึงมีการดำรงชาติ
พระผู้เป็นประมุข เป็นจุดศูนย์รวมแห่งการดำรงอยู่แห่งชาติอย่างถูกต้อง อย่างมั่นคงพอกับความจำเป็นที่จะต้อง
มี

คู่ต่อไปอีก ทรงเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการอยู่อย่างมีที่เคารพ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าการอยู่อย่างเสมอกัน
นั้นเป็นทุกข์ ต้องอยู่อย่างมีที่เคารพ เป็นลดหลั่นกันลงไป แล้วก็จุดสูงสุดหรือบุคคลสูงสุดซึ่งเป็นที่เคารพ เป็น
การอยู่อย่างมีที่เคารพ เราเรียกกัน โดยทั่วไปว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นี่ก็คือว่า
สูงสุด เป็นที่เคารพ เป็นจุดรวมแห่งความเคารพทั้งหมดทั้งสิ้น เป็นจุดรวมในด้านหัวใจก็ได้ ในด้านหัวคิดก็ได้
ในทางความรู้สึก คือ หัวใจก็เป็นจุดศูนย์รวม ในด้านความคิด คือ สติปัญญาก็เป็นจุดศูนย์รวม เป็นจุดศูนย์รวม
แห่งความเคารพ มันก็ง่าย ง่ายในการที่จะดำเนินตามกันไป เพราะมีผู้นำ ความไม่มีผู้นำนั้นย่อมกระจัดกระจาย
ความมีผู้นำย่อมเป็นปึกแผ่น ย่อมตรงต่อจุดมุ่งหมายสำเร็จประโยชน์เต็ม นี่เป็นกฎของธรรมชาติ ธรรมชาติ
ทั้งหลายที่มีชีวิตเป็นอยู่อย่างมีผู้นำ มนุษย์เป็นสัตว์ระดับสูงสุด ก็อยู่อย่างมีผู้นำ นี่ก็อยู่อย่างมีที่เคารพ มี
ประโยชน์อย่างนี้

ดูต่อไปในข้อสุดท้ายว่า ทรงเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการรักษาอุดมคติของชาติ รักษาอุดมคติของชาติ อุดมคติของชาติในที่นี้หมายถึงชาติไทย คำว่าไทย ก็หมายถึงเป็นอิสระ เป็นอิสระไม่ถูกรอบงำด้วยสิ่งอื่น ผู้อื่น ไม่ถูกรอบงำด้วยสิ่งใดก็ตาม เราจะต้องมีความเป็นไทย ไม่มีข้าศึกที่เป็นบุคคล ไม่มีข้าศึกที่เป็นกิเลสในใจตน ไม่มีข้าศึกที่เป็นอวิชา คือ ความโง่ ไม่รู้จริงตามที่จริงซึ่งเป็นข้าศึกสูงสุด ทรงรักษาอุดมคติของความเป็นไทย เพราะว่ามีหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายเป็นความเป็นไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหนือกิเลสทั้งปวง **ยิ่ง** (นาทิตี 26.15) เป็นไทยเหนือกิเลสทั้งปวงแล้ว ก็ย่อมจะเป็นไทยเหนือความทุกข์ทั้งปวงได้ นี่ก็ความเป็นไทยที่แท้จริง พระผู้เป็นประมุข เป็นผู้นำในความหมายแห่งการนำ เป็นจุดศูนย์รวมแห่งการรักษาอุดมคติของความเป็นไทย ไทย ในภายนอก ก็คือประเทศไทย ไม่เป็นไม่เป็นเมืองในอาณัติ หรือเป็นข้าทาสของประเทศใด ในทางจิตใจ ก็ไม่เป็นไทยแก่กิเลส ไม่เป็นไทยแก่ความโง่ ไม่เป็นไทย เป็นไทยแก่ความโง่ เป็นไทยแก่อวิชา ไม่มีความโง่เง่าอะไรครอบงำอยู่ มีความเป็นไทยถึงที่สุด หลุดพ้นจากปัญหา และความทุกข์

รวมความว่า เป็นจุดศูนย์รวมทุกอย่าง ทุกประการที่ควรจะมี เป็นจุดศูนย์รวมแห่งกำลังกาย กำลังใจ เป็นจุดศูนย์ประสานงาน ประสานความแตกแยก ความไม่ให้เกิดแยก เป็นศูนย์รวมการพัฒนาในทุกแง่มุม เป็นศูนย์รวมของการต่อสู้อุปสรรคศัตรู เป็นศูนย์รวมของการพิทักษ์พระศาสนา เป็นศูนย์รวมของการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน เป็นศูนย์รวมของการเสียดละ เพื่อความมั่นคงแห่งความเป็นอยู่ เป็นจุดศูนย์รวมแห่งการดำรงอยู่แห่งชาติ เป็นการอยู่อย่างมีที่เคารพ และเป็นจุดศูนย์รวมแห่งการรักษาอุดมคติของความเป็นไทย นี่ก็คือลักษณะการนำของผู้เป็นพระประมุข เราอยู่ในระบบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ เป็นประมุข เป็นผู้นำในความหมายทั้ง ๑๐ ประการนี้ บัดนี้เป็นวันที่เรียกกันว่า เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา ขอให้กระทำทุกอย่างที่เป็น การเฉลิมพระชนมพรรษา เฉลิมในที่นี้ก็ว่าส่งเสริมให้เป็นไปได้ ให้เกิดใหม่ขึ้นมา ให้มีอยู่เสมอ ให้สำเร็จ ประโยชน์ นี้ **(นาทิตี 28.28) ประช** ทั้งหลาย ชวนกันให้ความส่งเสริมให้สมเด็จพระประมุขสามารถจะดำเนินหน้าที่ของความเป็นพระประมุข **ก็จะทำ** ให้มีอภิวรราชหฤทัย จะทำให้มีพระชนมายุยืนนานได้แท้จริง ยิ่งกว่าพิธีรีตองใด ๆ

ขอให้ประชาชนทั้งหลาย จงตั้งอกตั้งใจส่งเสริมองค์พระประมุข ให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำในลักษณะ ๑๐ ประการดังที่กล่าวแล้ว หวังว่าท่านสาธุชนทั้งหลายจะมีความเข้าใจในหน้าที่ของท่านสาธุชนทั้งหลายเอง แล้วก็เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะระมัดระวัง สัจจเป็นอย่างดี ในการที่จะทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ในการส่งเสริมหน้าที่การงานของส่วนรวม ซึ่งมีองค์พระประมุขเป็นผู้นำ ครั้นทำอย่างนี้แล้วก็จะมีความรู้สึกว่ามัน

ถูกต้อง ถูกต้องที่สุด ถูกต้องตามหน้าที่ แล้วก็มีความพอใจตลอดเวลาที่ทำหน้าที่ ดังนั้นก็มีความสุขตลอดเวลาที่ทำหน้าที่อยู่ด้วยกันทุกคน ขอให้เราท่านสาธุชนทั้งหลาย จงตั้งอกตั้งใจบำเพ็ญหน้าที่เนื่องในการเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระประมุข ให้ทรงสะดวกดาวยในการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นผู้นำ แล้วก็มีผลเกี่ยวเนื่องไปทั่วโลก(หน้าที่ที่ 30.19)ทั่วไปตลอดประเทศชาติ แม้ว่าจะตลอด โลกก็ได้ เพราะว่ามันมีธรรมะอยู่ใน โลก มันก็มีผลแก่โลกเป็นธรรมดา หวังว่าจะมีความเชื่อ ความเข้าใจ ความเชื่อ ความกล้าหาญ พร้อมเพรียงที่จะทำหน้าที่อันนี้ให้สมกับว่า มันเป็นวารคดี อภิลักขิตสมัยเป็นพิเศษ เฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระประมุข ซึ่งเรียกว่าเป็นผู้เป็นประมุขแห่งระบอบประชาธิปไตยของชนชาวไทย แล้วเราทั้งหลายก็จะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการมีอยู่อย่างสุขสวัสดิ์ด้วยกันจงทุกท่าน ทุกคนเทอญ